

MAGYAR TÖRTÉNETI SZÖVEGGYŰJTEMÉNY 1000–1526. SZERKESZTETTE
BERTÉNYI IVÁN, A SZERKESZTÉSBEN KÖZREMŰKÖDÖTT DRESKA GÁBOR,
THOROCZKAY GÁBOR. (OSIRIS TANKÖNYVEK) OSIRIS KIADÓ, BUDAPEST 2000.
268–273. (SZILÁGYI LORÁND FORD.) 1964.

A Szentháromság és Oszthatatlan Egység nevében. András, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Halics és Lodoméria királya, mindörökké. Mivelhogy mind országunk nemeseinek, mind másoknak is Szent István király által elrendelt szabadsága némely királyoknak a hatalmaskodása folytán, akik olykor saját haragjukat akarták megbosszulni, olykor pedig gonosz emberek hamis tanácsaira hallgattak, vagy olyanokéra, akik [csak] saját hasznukat keresték, igen sok dologban kisebbedést szenvedett, ezek a mi nemeseink felségünket és a mi elődeinknek, az ő királyaiknak felségét kéréseikkel és sok sürgetéssel zaklatták országunk újjáalakítása végett. Mi tehát az ő kéréseiknek mindenben eleget kívánván tenni, ahogy tartozunk, különösen pedig mivel közöttünk és ököztük ezen okból már gyakrabban nem csekély elkeseredésre jutott a dolog, amit, hogy a királyi méltóság teljesebben megőriztessék, illik elkerülni — ez pedig senki más által nem történhetik jobban, mint őáltaluk —, megengedjük mind nekik, mind országunk más embereinek a szent király által engedett szabadságot. És egyéb olyat is, ami országunk állapotának újjáalakítására tartozik, üdvösen rendelünk a következő módon:

[1.] Hogy évenként a szent király ünnepén, hacsak nem akadályoz bennünket váratlan nehéz ügy avagy betegség, Fehérváron tartozunk ünnepelni. És ha mi jelen lenni nem tudnánk, a nádor kétségtelenül ott lesz helyettünk, hogy a mi nevünkben az ügyeket meghallgassa. És az összes serviensek, akik akarnak, oda szabadon eljöhhetnek.

[2.] Azt is akarjuk, hogy sem mi, sem a mi utódaink valamely hatalmas kedvéért servienseket soha el ne fogassanak, vagy [azok birtokait] fel ne dúlják, hacsak előbb meg nem idézték, és bírói úton el nem ítélték őket.

[3.] Úgyszintén: semmiféle adót, sem „szabad dénárok”-at nem fogunk szedetni a serviensek birtokai után, sem az ő házaikba vagy falvaikba nem szállunk, hacsak nem hívnak bennünket. Az egyházak népeitől sem fogunk semmiféle adót szedni.

[4.] Ha valamely serviens fiú nélkül hal meg, birtoka negyedrészt leánya örökölje, a többiről úgy intézkedjék, ahogy akar. És ha váratlan halál folytán intézkedni nem tud, [azok a] rokonai örököljék, akik hozzá közelebb állnak. És ha egyáltalán semmi nemzetsége sincs, a király fogja azokat birtokába venni.

[5.] A megyei ispánok a serviensek birtokai felett ne ítélkezzenek, csak pénz- és tizedügyekben. A megyei udvarispánok egyáltalában senki felett ne ítélkezzenek, csupán várak népei felett. A tolvajok és rablók felett a királyi billogosok ítélkezzenek, de csak magának az ispánnak lábainál.

[6.] Úgyszintén: az egybecsődült népek [senkit] tolvajnak ne kiálthassanak, mint ahogy [idáig] szokták.

[7.] Ha pedig a király az országon kívül akar hadat vezetni, a serviensek ne tartozzanak vele menni, csak az ő pénzén, és visszatérése után rajtuk hadbírságot ne szedjen. Ha azonban az ellenség részéről jön sereg az országba, mindnyájan egyetemlegesen menni tartozzanak. Úgyszintén, ha az országon kívül megyünk is haddal, mindazok, kik ispánságokat bírnak, vagy tőlünk pénzt kapnak, menni tartozzanak.

[8.] A nádor országunk minden embere felett különbség nélkül ítélkezzék. De a nemesek [olyan] ügyeit, melyek a fővesztésre vagy birtokaik feldúlására vonatkoznak, a király tudta nélkül ne fejezhesse be. Helyettes bírakat ne tartson, csak egyet, a saját udvarában.

[9.] Udvarispánunk, amíg [a királyi] udvarban tartózkodik, mindenki fölött ítélhet, és az udvarban elkezdett ügyet bárhol befejezheti. De ha birtokán tartózkodik, poroszlót nem küldhet, sem a feleket nem idézhet meg.

[10.] Ha valamely fő tisztséget viselő jobbágy a háborúban meghal, annak fiát vagy testvérét hasonló tisztséggel kell megajándékozni. És ha serviens hal meg ilyen módon, annak fiát a király úgy ajándékozza meg, ahogy jónak látja.

[11.] Ha vendégek, tudniillik előkelő emberek jönnek az országba, az ország tanácsa nélkül méltóságokra ne emeljék őket.

[12.] A megholtak feleségeit vagy azokét, akik bírói ítélettel halálra ítéltettek vagy párbajban elestek, vagy semmiféle okból csalárd módon ne fosszák meg hitbérüktől.

[13.] A jobbágyok úgy kövessék a [királyi] udvart, vagy utazzanak bármerre, hogy a szegényeket el ne nyomják, se ki ne fosszák.

[14.] Ha valamely ispán nem viseli magát tisztességesen, ispáni tisztéhez méltóan, vagy a várához tartozó népek [birtokait] feldúlja, ha ez rábizonyul, az egész ország színe előtt csúfosan fosszák meg tisztségétől, és az elvett dolgokat adja vissza.

[15.] Lovászok, pecérek és solymárok ne merészeljenek megszállni a serviensek falvaiban.

[16.] Egész megyéket vagy bármiféle méltóságokat örök tulajdonul vagy birtokképpen nem adományozunk.

[17.] Azoktól a birtokoktól, melyeket valaki igaz szolgálattal szerzett, ők soha ne fosszák meg.

[18.] Úgyszintén: a serviensek, miután engedélyt kaptak tőlünk, szabadon átmehetnek fiunkhoz, vagyis az idősebbtől a fiatalabbhoz, és ezért azok birtokait ne dúlják fel. Senkit, akit fiunk igazságos ítélettel elítélt, vagy pedig ha valakit ő perbe vont, addig, amíg a per öelötte be nem fejeződött, nem fogadunk be, és viszont hasonlóképpen a mi fiunk sem.

[19.] A várjobbágyokat a szent királytól elrendelt szabadságban kell megtartani. Hasonlóképpen a vendégeket is, bármilyen nemzetből valók, a kezdettől fogva nekik engedett szabadságban kell megtartani.

[20.] A tizedet senki se tartozzék pénzben megváltani, hanem ahogy a föld meghozza a bort vagy termést, úgy kell fizetni. És ha a püspökök [ebben] ellentmondanak, nem fogjuk őket segíteni.

[21.] A püspökök a serviensek birtokai után ne adjanak tizedet a mi lovainknak, sem az ő népeik ne legyenek kötelesek tizedüket [ti. a püspökök tizedét] a királyi birtokra áthordani.

[22.] Disznaink a serviensek erdeiben vagy rétjein ne legelhessenek az ő akaratuk ellenére.

[23.] Új pénzünk egy évig maradjon használatban, húsvétól húsvéig. És a dénárok olyanok legyenek, amilyenek Béla király idejében voltak.

[24.] Kamaraispánok, pénzverők, sótiszték és vámszedők az ország nemesei, izmaeliták és zsidók ne lehessenek.

[25.] Sőt az ország belsejében nem szabad tartani, csupán Szalacson és Szegeden és a végeken.

[26.] Birtokokat nem szabad az országon kívüli [személyeknek] adományozni. Ha ilyeneket adományoztak vagy eladtak, meg kell engedni az ország lakóinak, hogy azokat visszaválthassák.

[27.] A nyestböradót a Kálmán király által rendelt szokás szerint kell fizetni.

[28.] Ha valakit bírói úton elítéltek, a hatalmasok közül senki s merje őt megvédeni.

[29.] Az ispánok csupán ispáni tisztük jövedelmével éljenek. Egyebeket, amelyek a királyt illetik, tudniillik a csöböradót, [pénz-]adókat, ökoradót és a várak [jövedelmének] kétharmad részét, a király bírja.

[30.] Úgyszintén: e négy jobbágyon kívül — tudniillik a nádor, a bán és a király és királyné udvarbírái — senki se viselhessen két méltóságot.

És hogy ez a mi engedményünk, illetőleg rendelkezésünk mind a mi időnkben, mind utódaink idejében örökké érvényes legyen, hét példányban állíttattuk ki, és aranypecsétünkkel erősítettük meg. Azért, hogy egy példány küldessék a pápa úrnak, és azt ő registrumába írassa be, a második őriztessék az ispotályosoknál, a harmadik az ispotályban és a templomban, a negyedik a királynál, az ötödik az esztergomi káptalanban, a hatodik a kalocsaiban, a hetedik pedig a mindenkori nádornál, azért, hogy eme írást állandóan szeme előtt tartván, se maga el ne

térjen valamiben az előbb mondottaktól, se a királyt vagy a nemeseket, avagy másokat eltérni ne engedjen, hogy ők is örvendhessenek szabadságuknak, és ezért hozzánk és a mi utódainkhoz mindig hívek legyenek, és a királyi koronát megillető szolgálatokat meg ne tagadják. Azt is elrendeltük, hogy ha mi vagy a mi utódaink közül valaki valamely időben ezen rendelkezéseink ellen akarna cselekedni, ennek az oklevélnek erejénél fogva mind a püspöknek, mind a többi jobbágynak és az országunk nemesének, együttesen és külön-külön, a jelenben és a jövőben mindörökké szabadságukban álljon, hogy a hűtlenség minden vétke nélkül nekünk és a mi utódainknak ellenállhassanak és ellentmondhassanak.

Kelt Kelednek, udvarunk kancellárjának, az egri egyház prépostjának keze által. Az Ige megtestesülésének ezerkétszázhuszonkettedik évében. Főtisztelendő János esztergomi érsek, tisztelendő Ugrin kalocsai érsek, Dezső csanádi, Róbert veszprémi, Tamás, egri, István zágrábi, Sándor váradi, Bertalan pécsi, Kozma győri, Bereck váci püspökök idejében, uralkodásunk tizenhetedik évében.